

ЕМіністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
імені Олега Балацького
Кафедра економічної теорії

**INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS
AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

**МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ
ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК**

**MIEDZYNARODOWE STOSUNKI GOSPODARCZE
I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ**

**МЕЖДУНАРОДНЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ
И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ**

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, Україна, 5–6 травня 2017 року)

Суми
Сумський державний університет
2017

ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ільченко В.М., старший викладач
Університет митної справи та фінансів (Україна)

З 1990-х років Україна цілком підтримала концепцію сталого розвитку, долучившись до Повістки дня на XXI століття (Ріо-де-Жанейро, 1992), Декларації Тисячоліття ООН (2000). В 2000-х роках країна оголосила «війну бідності», проте нестабільний економічний стан, неефективні реформи суттєво загальмували цей процес.

На даний час через кризові процеси посилилась поляризація доходів населення, рівень безробіття та невизначеності, соціальна диференціація – все це сприяє розповсюдженню такого явища, як бідність. Нині Україна прямує до ЄС, проте на даний момент є колосальна прірва добробуту між європейцями та українцями. Саме тому дослідження проблем бідності набуває більшого значення та стає викликом для України в майбутньому.

Стати гідним партнером у Європейському Союзі можливо через прискорення соціально-економічного розвитку, демократизацію державної влади та побудову громадянського суспільства. Суперечливими відносинами характеризується розвиток економічної, екологічної та соціальної сфер життєдіяльності населення регіонів, і лише застосовуючи комплексну систему стимулювання сталого розвитку регіону можливо їх подолати.

Бідність являє собою складне та багатоаспектне соціально-економічне явище, яке характеризує стан суспільного розвитку країни. Бідність, пов'язана з рівнем економічного розвитку та нерівністю у доступі до матеріальних та нематеріальних благ. Подолання бідності – глобальна проблема суспільстві, в якому економічна нерівність населення залежить від механізму розподілу національного багатства між різними соціальними групами.

Сучасна наука визначає бідність, як неможливість через брак коштів підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству в конкретний період часу [1]. Сукупність чинників, відносно яких визначається бідність для кожної країни, є різною. Існує низка показників, розрахунок яких базується на даних щодо рівня і структури доходів та витрат населення.

В Європі, починаючи з 1960-х років, користуються так званим «медіанним доходом», тобто середнім доходом, який отримує більша частина населення. Нині, із приєднанням до ЄС бідніших країн із пострадянського

блоку, бідними вважаються ті, хто має не більше 60% від середнього рівня доходів в країні. Бідними також вважають тих, хто витрачає на харчування понад 60% свого доходу або чия калорійність харчування є меншою за 2100 ккал на добу [1].

До бідних можна віднести також осіб, позбавлених можливості споживати певні блага, які, наприклад, не мають набору з трьох найбільш поширених товарів тривалого використання (кольорового телевізора, пральної машини та холодильника) або позбавлені нормальних житлових умов (з центральним газопостачанням, водогонном та каналізацією) [1].

Бідність є не тільки соціальною категорією, а й економічною, відповідно безпосередньо залежить від таких макроекономічних показників, як обсяг ВВП, рівень безробіття, індекси реальної зарплати та інфляції. В 2013 р. країна опинилась на стадії тяжкої політичної кризи, ситуація загострилась в 2014 році з анексією Криму Росією та збройним конфліктом на сході. Низка перелічених подій призвела до економічної кризи, внаслідок якої ВВП зменшився в 2014 р. на 28,1%, в 2015 на 31,3%, а в 2016 – ще на 3,8%. За абсолютними показниками країна була відкинута на 5–10 років назад. Скорочення виробництва призвело до зростання безробіття. У 2016 р. роботи не мали 1654 тис. осіб, або кожний десятий з економічно активного населення (рис. 1).

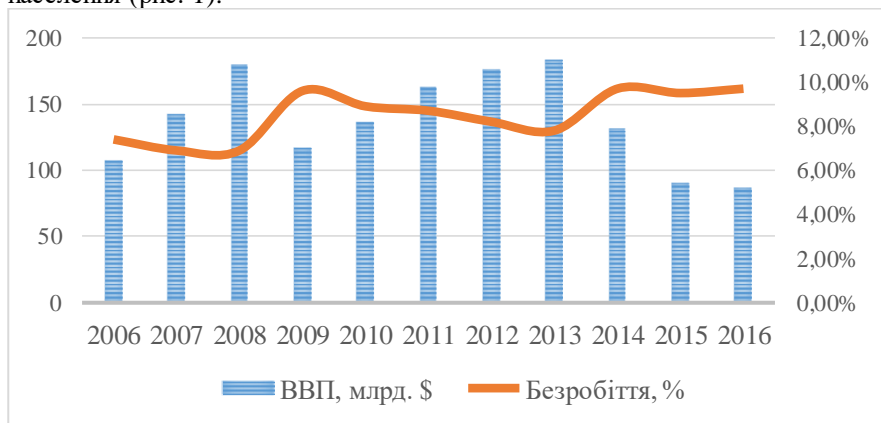

Рисунок 1 - Динаміка обсягу ВВП та рівня безробіття в Україні в 2006-2016 рр.

До 2013 року включно ситуація була досить стабільною. 2012 р. характеризується найбільш високими показниками, індекс зарплати складав 111%, а індекс інфляції спав у порівнянні з 2011 роком на 4,8% (рис. 2).

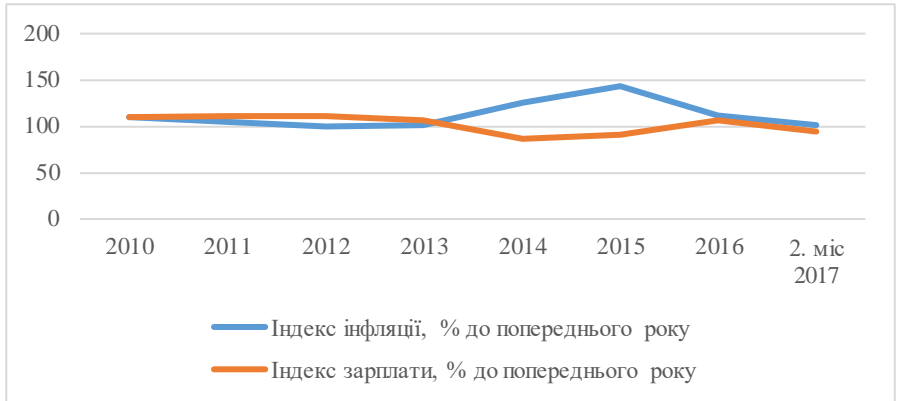

Рисунок 2 - Динаміка індексів інфляції та реальної зарплати в Україні в 2010-2017 рр.

В 2015 р. екстремуму досяг індекс інфляції, у порівнянні з 2014 р. він зріс на 118,2%. Разом з тим з 2013 р. почав різко спадати індекс заробітної плати. Лише в 2016 р. державі вдалось звести разом ці два індекси та трохи стабілізувати ситуацію. Протягом 2014-2015 рр. стрімко зросла інфляція – відповідно на 24,9% та 43,3%. Два місяці 2017 р. характеризуються зниженням як індексу інфляції так і рівнем заробітної плати. Подібні коливання спричинили в 2014-2015 рр. неминуче зuboжіння значної частини населення.

З 2001 р. в Україні діє державна програма «Стратегія подолання бідності». Крім того, країна долучилася до реалізації програми ООН «Цілі Розвитку Тисячоліття», яка висуває боротьбу з бідністю на перше місце. Згідно із взятими на себе зобов'язаннями, до 2015 р. в Україні планувалося ліквідувати абсолютну бідність за критерієм 5,05 доларів США на добу, знизити до 25% відносну бідність (за рахунок скорочення бідності серед дітей та зайнятого населення), зменшити в 10 разів частку тих осіб, чиє споживання є нижчим за рівень фактичного прожиткового мінімуму (з 71,2% у 2000 р. до 7% у 2015 р.).

Планувалося знизити до 25% відносну бідність (за рахунок скорочення бідності серед дітей та зайнятого населення). В 2015 р. даний показник склав 22,9%, ця глобальна ціль досягнена. Планового показника вдалося досягти вже в 2013 р. – тоді відносна бідність складала 24,5%. Також можна простежити спадну динаміку показників бідності серед дітей та працюючого населення.

Не вдалося скоротити в 10 разів частку тих осіб, чиє споживання є нижчим за рівень фактичного прожиткового мінімуму. Плановий показник мав скласти всього 7%, проте в 2015 р. він становив 26,4% – невідповідність майже в 3 рази.

Політико-економічна криза 2014 р., великий потік вимушених переселенців з Донбасу та Криму значно погіршили ситуацію з бідністю. Крім того, відсутність статистичної інформації щодо територій, непідконтрольних українській владі, не дозволяє навести цілком вичерпні та достовірні дані.

З 2014 р. з'явився ще один профіль бідності, пов'язаний з раптовою втратою майна та джерел для існування. Для багатьох мешканців Донбасу причиною такого становища стали воєнні дії. Зауважимо, що станом на перший квартал 2014 р. більшість населення регіону не була заможною – 59,1% мали доходи від одного до двох прожиткових мінімумів, а 27,4% – нижче прожиткового мінімуму. За оцінками фахівців, із 6 млн. мешканців непідконтрольних територій на Сході України, а також прилеглої до них смуги, понад 5 млн. потрапили до групи раптово збіднілих або до групи вразливих до бідності внаслідок бойових дій, незалежно від того, переїхали вони за межі зазначених територій, чи залишилися в місці постійного проживання [3].

Досить цікава картина зі споживчим кошиком в Україні. В листопаді 2017 р. Кабінет міністрів України затвердив новий набір споживчого кошика, на основі якого розраховують прожитковий мінімум і від якого залежать соціальні виплати в державі. Чимало пунктів споживчого кошика досі далекі від реального життя. В споживчому кошику пропонується 1 телевізор LED (38 см. по діагоналі) на 10 років, 1 однокамерний холодильник на 15 років, а також 1 стаціонарний телефон на 20 років, про мобільний телефон не згадується взагалі. Дітям віком від 6 до 18 років передбачено 4 стрижки на рік, працездатній особі 6 разів на рік, особам, які втратили працездатність, також 6 разів на рік.

В 2016 р. було прийняте розпорядження «Про схвалення Стратегії подолання бідності» до 2020 р. (табл. 1).

Таблиця 1 – Співвідношення поточних та прогнозних показників згідно з розпорядженням «Про схвалення Стратегії подолання бідності» [4]

Показники	Роки		
	2015	2018	2020
Рівень бідності за абсолютним критерієм для порівняння з міжнародними показниками (за методологією Світового банку), %	2,2	0,8	0,5
Рівень бідності за відносним критерієм, %	9,9	6,6	6,5
Рівень бідності за абсолютним критерієм (витрати, нижчі від фактичного прожиткового мінімуму), %	26,4	23,0	15,0

Отже, Україні частково вдалося досягти зниження показників рівня бідності у порівнянні з 2000-м роком. Проте політична та економічна криза в 2014 році суттєво позначилася на рівні добробуту населення, інфляція зросла майже вдвічі, підскочив рівень безробіття, за показниками бідності країна була відкинута на декілька років назад. Економічне зростання є основною передумовою подолання абсолютної бідності. Водночас сприятливі економічні періоди породжують значні ризики підвищення відносної бідності, оскільки зазвичай призводять до збільшення нерівності. Необхідно дотримуватися балансу між економічним зростанням та регульованим розподілом доходів, особливо за умов існування необгрунтованої нерівності.

Наразі ситуація поступово стабілізується, держава проводить реформи, які мають сприяти підвищенню якості життя громадян. Так з 2017 року мінімальна заробітня плата була підвищена до 3200 грн., на черзі пенсійна реформа. Також уряд розробив актуальну стратегію подолання бідності до 2020 р. з конкретними механізмами.

1. Лібанова Е.М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу: Монографія. – К.: КНЕУ, 2008. – 328 с

2. Бедность сельского населения Украины [Електронний ресурс] / Ю.Л. Когатько // Демографія та соціальна економіка. - 2015. - № 1. - С. 32-43. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2015_1_5

3. Нові форми бідності в Україні: основні прояви та оцінка масштабів явища [Електронний ресурс] / Л.М. Черенько // Демографія та соціальна економіка. - 2015. - № 1. - С. 11-21. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2015_1_3

4. Про схвалення Стратегії подолання бідності: Розпорядження від 16.03.2015 р. № 161-Р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-%D1%80#n10>

САМООЦЕНКА КАК ВСЕСТОРОННИЙ СИСТЕМАТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ УСТОЙЧИВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ И ПОКАЗАТЕЛЕЙ СТЕПЕНИ ЕЕ ЗРЕЛОСТИ

Крачунов Х.А.

Сумский государственный университет (Украина)

Стойчев П.А.

Технически университет – Габрово (Болгария)

Самооценка должна использоваться для определения сильных и слабых сторон деятельности организации с точки зрения эффективности ее деятельности, в сравнении с лучшими практиками как на уровне организации, так и на уровне отдельных процессов. Самооценка способна помочь организации в установлении приоритетов, планировании и осуществлении улучшений и (или) инноваций в случае необходимости. Результаты